

15. september 1944.

Veien fram.

Tanker og åndsretninger som bare for få år siden var folk flest verdensfremmede og uforståelige, er en under krigen blitt innforlivet med og vant til å betrakte som selvfølgeligheter. Det er ikke vanskelig å finne eksempler på denne utvikling, denne menneskenes radikalisering som en kan kalle det. Det er nøylig avgjort en forskyvning til venstre som har funnet sted. Det er de synspunkter som de radikale krefter forfektet for krigen som nå er i ferd ned å bli almeneie. Mest tydelig har denne opinionsendring funnet sted overfor økonomiske spørsmål. I 30-årene var den politiske strid meget en strid for og imot planøkonomi-for og mot statens inngrisen i det private næringsliv. Selv om tendensen i samfunnsøkonominen avgjort gikk i retning av offentlig planering, så kunne en ikke si at striden var utkjempet til endelig seier for noen av partene. Krigen selv har imidlertid løst de spørsmålene en ikke kunne ones om før krigen. For folk flest-uansett politisk oppfatning framtrer i dag statlig inngrisen i det private næringsliv som selvfølgelig og nødvendig. Det er ikke om dette striden vil komme til å stå i morgendagens Norge. Etter krigen er det omfanget av den samfunnsmessige kontroll og planlegging på de økonomiske området som vil vekke diskusjon. Men heller ikke dette spørsmål vil volda den største striden. Det synes nøylig klart for de fleste at planleggingen og kontrollen må bli så omfattende at visse fundamentale samfunnsøkonomiske spørsmål blir løst. Kontrollen med næringslivet må i allfall drives så vidt at arbeidsledigheten blir avskaffet, og samfunnets økonomiske resurser nyttet fullt ut. Ikke noe tiltak på det økonomiske området hvor radikalt det enn vil ta seg ut- vil bli skydd for å løse disse spørsmål.

Den største politiske kamp vil etter krigen komme til å stå om inntektsfordelingen i samfunnet. Det er ikke nok å sette alle i arbeid, da må også skyffes skikkelige lønnsforhold. Vi vet at tilstanden før krigen var langt fra ideell på dette punkt. De elendige leveforhold store deler av folket slet under før krigen, skyldtes i stor utstrekning at så mange gikk ledig, at samfunnets produktive krefter ikke ble nyttet fullt ut. Men i like høy grad skyldtes det den urettferdige inntektsfordeling. Arbeidets avinastning kom ikke den til gode som ofret nest, men gikk i lommene på et lite fåtall som i kraft av en formell eiendomsrett fikk det vesentligste av utbyttet. Etter krigen må og vil disse spørsmål bli tatt opp til en omvurdering. En større harmoni må bringes til veie mellom arbeid og utbytte. Dette betyr ikke like inntekter for alle samfunnsmedlemmer. Utviklingen er ikke kommet så langt at en har råd til å slå vrak på den drivkraft som ligger i den menneskelige egeninteresse. I Sovjetunionen er man t.eks. fullt klar over at samfunnet ikke er tjent med at alle får samme lønn. Større innsats, mer kvalifisert arbeid skal påskjønnes bedre. På den annen side fastsetter myndighetene selv hva de vil anse for samfunnsnyttig arbeid. Å klappe aksjekupon-ger ansees rimelig nok ikke for å være noen samfunnsnyttig virksonhet-bortsett fra at det ikke eksisterer aksjer i det sosialistiske Sovjetunionen. Også i vårt samfunn må det etableres en større harmoni mellom ytelse og belønning enn tidligere. Det er åpenbart at dette ikke bare er det nest rettferdige fordelingsgrunnlaget, men også det nest hensiktmessige. Bare på den måten blir det aktivitet som sonden menneskelige arbeidskraft representerer, utnyttet best mulig. Når folk ser at deres innsats belønnes etter fortjente, vil dette være en spore til ny og større innsats. En slik ordning forutsetter at rettferdighetsprinsippene skal bli tilgodesett, at alle samfunnets medlemmer fra starten av får de samme sjanser. Dette krever at utdannelse og opplæring blir tilgjengelig for alle-uansett økonomisk evne. På dette punkt var urettferdigheten særlig stor for

krigen. All höyere utdannelse var i det store og hele et privilegium for de best bemidlede. Dette var imidlertid ikke bare urettferdig, men en slik ordning förte også til at store samfunnsmessige verdier gikk til spille. Folk som hadde kunnet yte framrakende ting på ulike felt, hadde ikke höve til å påkoste seg den utdannelsen som var en förutsättning för disse ytterst. De ble nödt till å finne seg tilrette i yrker hvor de kanskje passet dårlig, hvor de ble utilfredse och ikke engang ytet middels godt arbete. Kravet må derfor bli att all utdannelse och opplæring etter krigen blir gratis. Men ikke bare det. Evnerik, men ubemidlet ungdom må også skaffes underhold under opplæringsstiden. Dette er ikke et felt for privat filantropi, slik det har vært hittil. Det er en statsoppgave.

En slik inntektsutjøvning vil sikkert ikke skje uten kamp. Reelle økonomiske interesser er - klart nok - bunnet til den herskende ordning. Utfallet av kampen vil imidlertid ikke være tvilsom dersom alle med samme interesse kunne møtes i en fylking. Krisene og arbeidsledigheten var det det store flertall som i første rekke ble rammet av. Den ulike inntektsfordeling, de ulike sjansene til å komme fram i livet er det også flertallet som lider under. Samlet må de ta kampen opp for en mere rettferdig og hensiktsmessig samfunnsordning, da vil de bli sterke, da vil deres krav ikke være til å komme forbi, da vil de seire i kampen.

V v V.

Varsjavas tragedie. Hvem bærer ansvaret?

Atter en gang har det vist seg at den tyske propagandaen trass alt ikke går helt spørsløst henover folk. Vi tenker ikke her på nazipropagandaen i dens groveste form, vi tror ikke at tyskerne har vært heldige med sin antibolsjevikiske propaganda i sin alminnelighet. Men folk som går ut fra den i og for seg aldeles utmerkede grunninnsatsen at "det er bare løgn det som står i avisene", lar seg av og til ta ved nesen. Dette er særlig tilfelle nettopp i spørsmål som angår Sovjetsamveldet, av lett forklarlige grunner. Her har folks fordommer vært mest retfestet, her har løgnpropagandaen vært drevet mest intens. Det kommer til å ta år å rette på den skaden som en stor del av den norske pressen har voldt. Det er ikke gjort med en ren stemningsmessig beundring for Sovjetsamveldets strålende innsats i denne krigen - for vår egen sak. For bak en slik stemningsbølge ligger fremdeles alle fordommene, og det er dem den tyske propagandaen mobiliserer, av og til med hell. Hvem av oss har ikke hørt all den gamle mistenksemheten dukke opp igjen hos mange i forbinnelse med det polsk-russiske spørsmålet, og nå sist i forbinnelse med oppstanden i Varsjava? Vel har russerne gjort en framrakende innsats i krigen, men..... Dersom forståelsen for russiske forhold ikke stikker dypere, er den ikke mye verd.

Vi skal her prøve å gjøre rede for den situasjonen som førte til tragedien i Varsjava. Artikkelen er bygd på et par artikler i svensk presse (Göteborgsposten) og en i "Håndslag".

Selve det ytre begivenhetsforløp tar seg slik ut: I de første dagene av august hadde den russiske sommeroffensiv ført de seieriske russiske hærene fram til Riga-bukta, nesten til Øst-Prøyssens grense, og til like i nærheten av Varsjava. Russerne gjorde intense angrep på Praga, en forstad øst for Varsjava, og gjorde også forsök på å omgå byen fra nord. Russerne var imidlertid på grunn av den raske framrykkningen kommet langt bort fra sine offensivbaser, og det lyktes tyskerne midlertidig å stanse den russiske framrykkning på alle tre steder. Alt ble satt inn på forsvarer av disse frontavsnitt. Til Varsjavas nærmeste omegn ble det overført 7 friske divisjoner. Stilt overfor denne koncentrasjon skiftet russerne sin taktikk tro-tyngdepunktet for offensiven. Hovedvekten ble lagt på avsnittene i Sør-Polen og Romania. At dette ikke har vært uten resultater skulle være klart nok.

Imidlertid hadde den polske undergrunnsbevegelse gått til åpen opp-

stand i Varsjava. Den rev med seg brede befolkningsslager og ble etter hvert en oljeoppstand. (Det var forsåvidt nøyaktig det samme som hendte i Paris, men her var tyskernes stilling uhyre mye svakere. Paris var jo alt på det tidspunkt da oppstanden brøt ut omringet på tre sider. Hjelpen kunne derfor komme hurtig og effektivt). Polakkene i Varsjava har nå slåss i halvannen måned uten annen hjelp enn den som engelske flyvere har brekt ved fallskjerm. Oppstanden har kostet uhyre ofre, og øket lidelsene for det polske folk som allerede på forhånd har gjemt seg i det meste av det som nazistene kan oppvise av råskap.

Men, vil man si, kunne ikke russerne også ha hjulpet befolkningen i Varsjava det de formådde? De kunne bl.a. sendt fly med forsyninger, og de kunne i det minste fått allierte fly som brakte hjelpevarer til landet på russiske flyplasser. Det er ingen av oss som ikke av fullt hjerte ønsker at dette skal skje. Men vi tar grundig feil om vi bedømmer den russiske holdninga som utslag av en slags kald hjerteløshet for andre menneskers lidelser. Og vi tar også sikkert feil om vi tror at russerne så gjerne ser på med skadefro at tyskerne lager blodbad på befolkningen i Varsjava. Man har i hvert fall ikke tidligere konstatert noe motsetningsforhold mellom russerne og de polske innlandsstyrker og regulære tropper som slåss side om side med russerne.

Forklaringen på hele forholdet er naturligvis at motsetningen mellom russerne og den erkereaksjonære del av de polske emigranter er blusset opp igjen på nytt, akkurat som den gjorde det under affären med Katyn-skogen. Det er neppe tvil om at disse kreftene har bruk tragedien i Varsjava på samme måte som tyskerne gjør, nemlig som en brekkstang til å skape splid mellom Sovjetunionen og England, for så med Englands hjelp å prøve å vinne tilbake sine tapte skanser.

London-polakkene beskyldte med en gang russerne for bevisst å ha innstilt operasjonene ved Varsjava for at de indre polske styrker skulle bryte sammen. I midten av august offentliggjorde så Vatikanets talerör "Osservatore Romano" en uforsøkt artikkel der russene direkte ble anklaget for med overlegg å ha stanset framrykkingen foran Varsjava i den hensikt å la frihetskjemperne og tyskerne tilintetgjøre hverandre uten russisk innblanding. Pavestolens innlegg i Varsjava-spørsmålet kommer også i et annet lys da det nå er kjent at den polske overskommenderende, general Sosnkowski, nettopp i de dagene besøkte Vatikanet sammen med sin polske rådgiver, den tidligere poske Berlin-ambassadøren, Lipski. Lipski er kjent for å være en fanatisk tilhenger av det gamle diktaturet i Polen, og han har derfor grunn til å tro at hans følelser overfor Russland ikke skiller seg fra Sosnkowskis. Den siste har stadig intrigert hver gang den polske statsminister, Mikolaiczyk, har prøvd med ørlig vilje å løse konflikten med Russland. Den general Bor, som Londonpolakkene nå ontaler som den indre polske armeens sjef, har vært ansett som et politisk ganske tvilsomt papir, og det er bevitst at han har stått fremmed og til dels fiendtlig overfor store deler av den polske motstandsbevegelsen. Man kan ikke fri seg fra det inntrykket, skriver "Håndslag", at aksjonen i Varsjava er satt i gang på en noe vansvarlig måte.

"Göteborgsposten" konkluderer artikkelen på følgende måte: Engelske og først og fremst skotske katolikkens hissige kampanje i Varsjavaspørsmålet har vakt begeistring blandt de reaksjonære polakkene i London, som puster ivrig til en splitlse mellom London og Moskva. Når Mikolaiczyk ifølge mange objektive observatørers mening gjør et hederlig og positivt forsök på å løse krisen, er de vanskeligheter som legges i veien for ham fra de reaksjonære Londonpolakkens side minst like store som de han har møtt fra Moskva og det polske Lublinrådets side. For altfor mange polakker i London er det dessverre så at de foretrekker en framtid på London luksusrestauranter framfor en framtid i hardt arbeid i sitt krigshjerjede land. Dette gjelder dog ikke Mikolaiczyk eller hans nærmeste menn".

V v V

PARIS!

Trikoloren vaier igjen over Hôtel de Ville i Paris, nå de franske innenriksstyrkers hovedkvarter.

Befrielsen fikk et dramatisk forløp. Mens de allierte trappene som stiller seg strategiske og ikke prestisjemessige mål, marsjerte forbi Paris i sør, grep hovedstadens befolkning som en spontan reaksjon til våpen mot tyskerne. Den franske militærorganisasjonen stilte seg bak uten å ha anledning til å konferere med Eisenhowers hovedkvarter. 25.000 tyskere står mot 50.000 maquisarder.

Den 21. august ble det truffet en avtale om våpenstillstand mellom FFI (innenriksstyrkene) og tyskerne, som skulle få trekke seg ut av byen mot å skåne den for ødeleggelsjer. Fra general Königs hovedkvarter ble det sendt ut over verden en melding om at Paris var befriid av sin egen befolkning.

Enten den nå var at tyskerne i Paris aldri hadde tenkt å holde avtalen eller det var Hitler som sin vane tro hadde gitt kontraordre, i alle fall nyttet tyskerne våpenstillstandfristen til å forberede et kraftig slag mot franskmenne i Paris. Situasjonen ble kritisk, og marquisardene i hovedstaden ble nødt til å be general Bradley om øyeblikkelig hjelp. Bradley hadde ikke tenkt å rykke inn i hovedstaden på det nærværende tidspunkt, så sendte han imidlertid general Leclercs franskenn mot byen. Den 24. rykket franske soldater av den 3. arméen inn i Paris, og den 25. var hovedstaden befriid.

Veien fra ydmykelse til triumf var lang og tung. I dag er veien tilbakelagt. Den franske reisning har muliggjort de alliertes veldige seire, og de Gaulle står i dag i Frankrike med den høyeste sivile myndighet, den provisoriske franske regjering har tatt sete i Paris. Det er en regjering som har folkets fulle tillit og et radikalt og virkelighetsnært program. Frankrike står derfor i dag nærmere en virkelig gjørelse av frihetsidealene av 1789 og 1871 enn noensinne.

Nest de alliertes innmarsj i Berlin kan ingen enkelt begivenhet i denne krigen bety så meget som befreielsen av Paris. I krigens hårde hverdag i alle land er det kommet en kraftig stråle av sol som versler det kommende arbeid for framskritt og sivilisasjon. Paris er blitt kalt den europeiske sivilisasjons hovedstad. For Europas folk er den blitt symbolet på frisyn, skjønnhet og livsglede-nettopp de verdier vi alle slåss for i dag. Men vi tenker også på noe annet ved meldingen om at Paris er befriid. Vi tenker på Frankrikes og Paris' historiske tradisjoner og mytter dem sammen med vår kamp i dag. Vi tenker på hvor dypt di ble krenket for fire år siden og hvor sterke de likevel viste seg å være. Det gir en livslinje i historien knyttet til Paris, fra den store franske revolusjonen, stormen på Bastillen den 14. juni 1789, over Pariserkommunen til denne sommeren. Hver gang kjempet Paris på barrikadene for de samme idealene, for menneskerettighetene, og hver gang ga kampen gjenlyd over hele verden. Det samme legger vi i kampen i dag - vi ser den ikke bare som en kamp mot barbari og undertrykkelse, men også som en kamp for større frihet for hvert menneske, større respekt for hvert menneskes liv, hans rettigheter, hans sinn og tanker, større villighet til å sikre andre samme grad av velstand, lykke, sosial og økonomisk trygghet som en selv.

Ved befreielsen av Paris minnes vi derfor igjen om at denne krigen er den voldsomme klimaks i folkenes store frihetskamp, og vi føler det som en appell. Det beror på oss om vi med seiren over nazismen kan si at vi nå har overvunnet alle hindringer for også å kunne befri verden for den nöd, den usikkerhet, intoleranse og fordomsfullhet som nazisme og krig er vokset fram av.

"Den russiske motstands hemmelighet"

I flere år har kloke hoder vært beskjeftiget med å avdekke årsakene til "den russiske motstands hemmelighet". Bindsterke verker av militære eksperter, sosiologer og politiske skribenter har sett dagens lys. Imens har begivenhetenes egen logikk gjort problemstillingen foreldet. Nå spør man etter hemmeligheten ved de russiske armeers offensive kraft. Det er ikke lenger snakk om forsvarseire, om å holde Tyskalnd og dets vasaller stangen. Lakeistatene trygler om fred og de tyske armeer jages over de rumenske og polske sletter.

En annen kategori av militæreksporter, sosiologer og politiske skribenter har i en årekke beskjeftiget seg med et annet spørsmål: hemmeligheten ved det franske nederlag i 1940. Et vell av böker har også om dette spørsmål sett dagens lys. De lærde blir ikke enig. Vi skal gi dem svaret. Franskmenne bukket under fordi de følte at de ikke hadde noe å slåss for. Derfor var de likeglade med å opprettholde forsvaret, og da dagen for oppgjøret kom slåss de med halvt hjerte. De hadde ikke noe å forsøre. De økonomiske krisene, arbeidsløsheten, den sosiale nöd var ikke noe å sette livet inn for. Det kunne ikke bli varre. Det kunne det! Derfor våknet Frankrike. Men ikke bare derfor. Nederlaget gav dem idealer, en tro på et nytt Frankrike som freden ikke hadde undt dem. En motstandsbevegelse vokste fram som ikke bare greide å gi fienden stadig hardere slag, og som idag effektivt framskynder Hitler-Tyskalnds nederlag, men som også har grepå å stille sine egne krav til morgendagens Frankrike, og som også vil sørge for at kravene blir oppfylt.

Med russerne var det annerledes. De hadde noe å slåss for - derfor slåss de. De hadde noe å forsøre, derfor bygde de opp et forsvar som kunne stoppe flodbølgen og drive den tilbake til utgangspunktet og enda lengre. Men dette er ikke alt. De hadde ikke bare viljen, havets strøm lar seg ikke stoppe med bare hender. Verdens mest effektive krigsmaskin lot seg ikke slå med offervilje og tro. Dessuten krevdes det en höyt framskreden teknikk, og ikke minst et folk som mestret denne teknikk. Det nye Russland hadde denne tenikk og de hadde folkene som behersket den. Det viste seg ikke å holde stikk det vi hadde lært om det sosialistiske Russland: at den russiske krigsmaskin var ineffektiv, at generalene var udugelige, at soldatene var uvitende, at industrien var primitiv, at jordbruksmetodene var foreldede. I dag sier vår formuft oss at et samfunn som kan motta de slag det har fått, og likevel slå igjen med slik kraft og så tilintetgjørende, det må representere det høyeste av teknikk på alle områder, det beste av menneskematerialet. Hva propagandaen i en årekke har bygget opp, bragte begivenhetenes egen logikk til å ramle sammen som et korthus.

Det sosialistiske samfunnssystemet har bestått sin prøve. I løpet av et par dessenier har det bragt det landet som lå lengst tilbake her i Europa, kulturellt og teknisk, frem blant de første i verden. Dette er en lærdom vi må ha for øynene.

Men dette er ikke den hele sannhet om Sovjetsamveldet. Vi vet at de resultater som er nådd har kostet ofre - svette tårer og blod. Vi vet at et diktatur - et hårdt diktatur har hersket. Men vi vet også at dette diktaturet har vært av en annen art enn det faschistiske og det nazistiske. Det første har vært stilt i framskrittets tjeneste, det annet i reaksjonens. Kommunistene stilte seg som mål å skape frihet av nöd, frihet fra frykt, tankens og ordets frihet. De ville gi arbeid til de ledige, brød til de sultne, frihet til de undertrykte. De proklamerte folkenes broderskap, rasenes jevnbyrdighet.

Faschismen tok også diktaturet i sin tjeneste. De latterliggjorde de idealer som kommunismen stilte opp: folkenes forsoning, sosial rettferdighet. Den stilte opp det ariske overmenneske som ideal. Krigen var for den ønsketilestanden, utbyttingen en livsform. Nazismen var et fåtalls, en klasses forsök på å stanse det historiske hjul. Den ville bevare privilegier som ikke legger rettferdigjørde seg som drivkrefter i utviklingen. Klassenvelde stillte den opp imot de kommunistiske kravene om et klasselöst samfunn.

De har begge betjent seg av diktaturet. Men den ene form er blitt forhorliget som et mål i seg selv, som en permanent ideell ordning. For kommunistene er den blitt en "realistisk nödutveg" (Ambassadør Davies uttrykk i boken: På oppdrag i Moskva.)

Vi må aldri glemme det forvilte og kaotiske forhold som hersket i Russland etter forrige krig, og at det var disse forhold som rettferdiggjorde, ja, nødvendiggjorde diktaturet. I tre år hadde landet vært innviklet i verdenskrigen. Det fulgte tre års forrående borgerkrig, siden vår og farsotter. Skulle landet kunne gjenreises, måtte en koncentrasjon av kreftene, en enhetlig ledelse til. Å etablere et demokrati i tyverenes Russland, ville ikke bare ha vært uklokt, det ville ha vært vanvittig, nasjonalt selvmord. Ikke bare var oppgavene så enorme, men forutsetningene for å virkelig gjøre en demokratisk forfatning manglet. 80% av folket var analfabeter, de visste ikke en gang hva en valgurne var, hvordan skulle man da vente at de skulle kunne ta standpunkt til de innviklede samfunnsspørsmål som reiste seg? Demokrati forutsetter et opplyst folk.

Möysomelig, med de største anstrengelser, og de dypeste savn ble det sosialistiske Sovjetanveldet bygd opp på ruinene av det fallerte Tsarrussland. Til slutt var man kommet så langt-teknisk og kulturelt at en demokratisk forfatning kunne virklig gjøres. I 1937 ble den nye, frie konstitusjon lovfestet - verdens nest demokratiske forfatning er den blitt kalt. Krigsskyene begynte imidlertid å formørke Europas himmel. Det ble klart for alle som hadde øyne å se ned, at det var mot krig. Tidligere og klarere enn Europas statsmenn ellers,øynt de ledende kretser i Sovjet denne utviklingen. De forsto hvilken fare som truet fra de nazistiske stater og at tiden under slike forhold ikke var inne til å realisere det gigantiske eksperiment som å innføre demokrati i et land som alltid hadde vært autoritært styrt. Det ble besluttet å vente med å sette den nye demokratiske forfatning ut i livet til ordnede forhold igjen rådde i verden.

Nå kan man innvende: Har ikke demokratiet vist seg like levekyktig som diktaturet? Har ikke det engelske samfunnet lagt for dagen en styrke og enighet som er enestående? Dette er riktig nok. Men så er også England det landet hvor en demokratisk forfatning først ble realisert. Det engelske demokrati har verdifulle tradisjoner som et russisk totalt ville ha manglet. Men dessuten må en være ganske klar over: Om det engelske demokrati har vist seg levskraftig og utholdende under krigen, så var det totalt ute av stand til å treffe de disposisjoner som var nødvendige for forsvarer for krigen. Det øynt ikke den fare som truet fra det nazistiske Tyskland for det nesten var for sent. Det engelske folket hadde valt smør framfor kanoner. Hadde det russiske folket hatt valget, hadde det også antakelig truffet det samme valget. Men det russiske folket ble ikke spurt. En fransyt statsmannselite hadde ledelsen. Den forsto hvilken fare som truet den europeiske sivilisasjonen og traff sine disposisjoner i tide.

Den russiske statsledelsen valte kanoner framfor smør, den bygde ned største offer opp et militærapparat som var i stand til å stanse de seierrike tyske armeene og gi det engelske demokratiet det pusterommet sondet ikke hadde fått. Sovjetanveldet var blitt rent overende på samme måten som Frankrike.

Vi ser - paradoxalt nok - at de vesteuropéiske demokratier er blitt reddet av det russiske diktatur - et diktatur som når orhede forhold etter hersker i verden, vil bli avløst av et demokratisom garanterer sine medlemer like betigheter ikke bare i politisk henseende, men også i økonomisk - et sant demokrati.

27. september

1944
Avd. 3A
Lnr. 5600

Alle er enige om at våre landsforrædere etter krigen må få sin velfortjente straff. Derimot hersker det divergens om hva som i denne forbindelse er "velfortjent straff", og om hvor langt en skal strekke ordet "landsforrader". Om avstraffingsmåten er der også en viss meningsforskjele tilstede. Det er de som holder på en allmindelig jaktrett på quislingene etter krigen. De skal betraktes som fredsløse som skal kunne slås ned når og hvor de treffes av hvem som helst.

Vi var en rettspunkt, og vi skal bli det igjen. Den kamp vi har ført, har meget vært en kamp for våre rettslige idealer. Dette må vi aldri glemme. Det ville ta seg besynderlig ut om vi i det øyeblikk vi hadde ført seieren tilbake, kastet disse idealene over bord og stillet oss på nazistenes side. Dette ville være uverdig, det ville være å forråde vår kamp og det ville være dumt.

På lov og rett skal avstraffelsen bygge. De som skal dømmes, skal dømmes etter lov; de som skal straffes, skal straffes etter dom. Når vi har disse urettelige krav for øye, blir det lettere å komme til enighet om hvilken behandling vi bør gi våre landsforrædere etter krigen.

La oss se på hvilke lover vi har som kan anvendes på våre hjemlige nazister og hvilke strafferammer som er knyttet til dem. Først og fremst har vi den borgerlige og den militære straffelov som rammer en rekke av forræderne. Men dessuten har vi under krigen fått flere provisoriske anordninger som vår regjering i London har utfordiget. Den viktigste er anordningen av 22. januar 1942. I denne heter det i § 1: "Den som opprettholder medlemskap i, søker om eller samtykker i å bli medlem av NS, nazistisk hird eller annen organisasjon som yder fienden bistand eller som medvirker hertil, straffes med tap for bestandig eller for et bestemt antall år av almen tillit. Som tilleggsstraff kan anvetes böter på inntil 1 million kroner". Siden er det kommet et tillegg som fastsætter ubegrenset bötestraff. Om betydningen av tapet av "almen tillit" heter det i anordningens § 2: "Tap av almen tillit" - "etter tap av den offentlige tjeneste som den skyldige måtte innde i, tap av stemmerett i offentlige anliggender, tap av rett til å tjene seg i Rikets krigsmakt, tap av rett til å utøve næring som er betinget av offentlig autorisasjon eller beilling, tap av sjefstilling eller lønnet eller ulønnet tillitsverv i selskaper, engainnretninger, foreninger eller andre sammenslutninger, samt tap av adgang til å oppnå stilling, tjeneste eller tillitsverv som foran nevnt". Ved en provisorisk anordning av 3. oktober 1941 og av 22. januar 1942 er en rekke forbrytelser som før var belagt med fengsel på livstid, nå belagt med dødsstraff.

Vi ser at vi hverken mangler lover eller straffer som er hårde nok til å ramme landsforræderne med. Spørsmålet er i hvilken grad de vil bli anvendt. På dette punkt kan vi vente stor strid når vårt land igjen blir fritt. Allerede nå er urenigheten stor. Vi har de som helst ser hvert eneste NS-medlem dirige og vi har de moderate som nøyer seg med å straffe spiserne. Antagelig vil en gå en mellomvei. Som vår personlige oppfatning vil vi hevde at når straffen skal bestemmes, bør en i størst mulig utstrekning legge vekt på tiltaltes personlige forhold. Her som ellers i livet må formildende og skjerpende omstendigheter komme i betraktning. En bør slå kraftigere ned på folk som hadde viktige stillinger i samfunnet før krigen, enn på dem som var på bunnen. En tilgir lettare sinken enn han som hadde en akutt posisjon. På ham hvilte et stort ansvar og da må straffen også bli større.

Når det derimot gjelder da som har støttet de tyske overfallsmenn på andre måter enn bare gjennom medlemskap i NS, kan en regne med større enighet om den rettferdige straff. Alle er enige i at overfor dem som har dømt våre kamerater til døden, angitt dem eller medvirket til at de er blitt gjort eller torturert, finnes det bare én straff.

Her må ingen lempeldighet fra domstolenes side utvises. Ikke engang de skyldige er tjent med det. Gås det mildt fram, vil ingen makt kunne forhindre at folket tar rettshåndhevelsen i sine egne hender. Dette er et perspektiv våre dommere må ha for øye når de skal ta sakene opp til behandling. Folkets rettsfølelse kan de ikke se bort fra. Den må være rettesnoren i deres virke.

v v v

Det befridde Belgia.

Frankrike, Belgia og Luxemburg er så godt som befridd. I Paris holder de Gaulle møte med sin regjering. I Brüssel er parlamentet kalt sammen for første gang på fire år. Kampen mot Gestapo og en hård okupasjonsmakt er slutt; oppgjørts- og opprydningens tid er inne; quislingene skal straffes, gjenoppbygningen skal ta til. Et utall av problemer reiser seg i de befridde land, mange kan se helt uløselige ut. En anser seg ferdig med fortiden, ikke bare den som begynte med okkupasjonen, men først og framst med den fortid som sluttet da den tyske fledebølgen skyldet over landet og kvalte all motstand. En har et brennende ønske om å komme videre. Men hvor skal en begynne, hva skal en sette istedenfor alt det som viste seg ikke å holde mål?

De problemer som de befridde folk i disse dager blir konfrontert med, er problemer som vi i Norge i vår tur vil få å kjempe med. Også til oss kommer befrielsen, også vi må ta fatt på gjenreisningen, også vi må videre fram. Derfor har det sin spesielle interesse å følge utviklingen i de land som blir kvitt naziåket for oss. Kanskje kan vi lære noe, kanskje kan vi unngå feil som blir gjort, og iallfall har vi godt av å få et innblikk i de vanskeligheter og problemer andre okkuperte folk står overfor etter befrielsen. Verden er en, det viste seg at det angikk oss hva som skjedde i Tyskland i 1933, og det angår også oss hva som skjer i andre europeiske stater året 1944.

Den kjente korrespondent Victor Vinde redegjør i en artikkel i Göteborgs Handels og Sjöfartstidning for forholdene i Belgia idag. Vi skal her gjengi det viktigste av artikkelen:

"Hva de fleste belgiere både i og utenfor landets grenser synes å være fullt på det rene med, er at gjenopplivelsen av de politiske partier ikke er ønskelig. Disse partier - i det minste de tre store - katolikker, liberaler og sosialister - viser klare opplösningstendenser. Katolismen er ikke lenger i et stort land som Belgia en virkelig politisk platform. Det liberale partiet har på mange måter vist seg å være like så konservativt som det katolske og synes å ha en stor del av sin framtid i fortiden. De som står best er kanskje sosialistene, skjønt de har hatt en Quisling av format innen sine rekker: Henri de Man. Men endog hos socialistene fins det folk so mer hører hjemme i førkrigstiden enn i Belgia etter den annen verdenskrig. Innen alle partier hersker det store splittelsestendenser. Åpenbart fins det mer felles mellom de ulike fløyene innen de ulike partier enn mellom deres fløyene og partiene selv. Kommunismen var før krigen et lite og ubetydelig parti. Hvor meget har det vokst? Det har som i alle andre okkuperte land med liv og sjel gått opp i motstanden og aldri veket tilbake for livsfarlige oppdrag. Dets program er med et ord: "Moderasjon" - bortsett fra et punkt: man vil ha en fullstendig opprensning blant quislinselementene. Hvor mange fra de gamle partiene vil vende seg til kommunistene for å få et program?

For tiden rår sikert en ganske stor uvilje mot de gamle partiene. Det fins de som forsikrer at en tilbakegang til førkrigstiden før eller senere kommer til å ende med katastrofe. Det parlamentariske styret kom ikke til å holde for belastningen. Før krigen fulgte den ene koalisjonsministeren etter den annen og alle levde de i kompromissess- tegn. De levde for dagen. De kunne ikke bygge for framtiden eller morgendagen. Man vil ha noe annet i stedet. Men hva?

Den belgiske motstandsbevegelsen som har vokst fram under den tyske undertrykkelsen, er en av de mest aktive i Europa. Dette er bemerkelsesverdig når en tar hensyn til at de ledende lagene i Belgia akkurat som

i Frankrike i bunn og grunn har vært ute av stand til å lede landet gjennom ulykkene. Det er disse ledende lag - storborgerlige og borgerlige som har eid kapitalen og storindustrien - allerede før krigen toneangivende innen de store borgerlige partiene, som styrtet landet politisk. Mange av dem levde lenge, i fred med okkupantene. Motstanden er så godt som fullstendig blitt båret opp av de brede folkelag, og det forklarer kanskje at de har manglet intellektuelt utrustede ledere i den ønskede utstrekning.

Det har ikke lykkes tyskerne som nærte store forhåpninger til den flamlandske separatismen, og erverve noen sympati i Flandern. Det virker riktignok som om den organiserte motstanden (sabotasje, attentat osv) har vært livligere i Vallonien enn i Flandern, men det kan være et tempermangsspørsmål. Flandern har hatt flere tysk sympatisører enn Vallonien, selv om de ikke engang har oversteget 2 %. Men det har vært mere synlige, de har spilt en større rolle. De har framfor alt utnyttet sine privilegier til å slå mynt på motsetningen mellom Valloner og Flamlendere.

Hva man hører fra nesten alle hold i belgiske kretser er at gjenoppbygningen etter krigen må følges av dyptgående sosiale og økonomiske reformer. Den belgiske økonomien er kanskje - eller var - mer utpreget kapitalistisk enn de fleste andre vesteuropæiske lands. Den har mange likheter med førkrigstidens Frankrike og førkrigstidens England: sosial sagnasjon i forbinnelse med storkapital samlet på et fåtal hender i noen banker og truster. Denne storkapitalisme kommer til å bli tvunget til innrømmelser om den vil overleve etterkrigstiden. Det er ikke synlig at t.eks. de belgiske kommunistene om de kommer til å bety noe i landets politikk, kommer til å kreve noen sosialøkonomisk omveitching. Tvert imot, man venter at de vil komme med moderate og fornuftige krav. Det verste er, sa en belgier fra den borgerlige motstandsbevegelsen, at kommunistene i den grad bakvaskes og svartmales både av vettskrente borgere og tysk propaganda at mange så og si kommer til å falle til føte for disse beherskede og målbevisste politikere, som slett ikke har noen kniv mellom tennene. Hva de innerst inne har i sinne, vet vi ikke."

v v v

Kinas kamp.

Krigen i Østen virker fjern på Europas folk, og de områder hvor det utspilles står for oss som idylliske og uvirkelige. Det faktiske forhold er imidlertid det at kampene på denne krigsskueplass overgår alle andre i villskap og brutalitet, og de påkjenninger som de allierte soldatene er utsatt for er fryktelige.

I sommer gikk Japan inn i sitt 8. krigsår. Den 7. juni 1937 innledet japanerne lynkrigen mot Kina - et ganske langvarig lyn. I virkeligheten har imidlertid krigen i Østen rast uavbrutt siden innmarsjen i Mukden i september 1931.

Styrken i Kinas kamp har vært den nasjonale frihetsånd som har gått over store deler av landet siden den kinesiske revolusjon. Denne frihetsånd har japanerne totalt undervurdert slik at de så sent som sommeren 1942 talte om "den kinesiske episoden" som snart skulle være ordnet. Klarest kom dette fram under kampene om Sjanghai. Det er denne ånd som har vakt begeistring over hele verden - den folkelige, revolusjonære frihetsviljen - og som har bragt Kina fram i første rekke av de forente nasjoner.

Svakhetene er imidlertid mange. Kineserne mangler militær utrustning og militære instruktører, og armeens forsyningsbasis er meget dårlig. Til dette kommer politiske vanskeligheter. Det frie China er enno ikke et rike, men et veldig politisk sett usammenhengende område som ofte beherskes temmelig suverent av et antall militærguvernører, av og til med sin egen uavhengige arme. I endel tilfelle stiller de seg temmelig likegyldige til Kinas kamp, i andre tilfelle fører de en dobbeltkamp både mot japanerne og Chungking. Disse restene fra den kinesiske opplösningstiden i de siste 100 år, setter også sitt preg på krigsmakten: offiserene har til en viss grad preg av røverhövdinger, og det hender like ofte at befolkningen plyndres som at den oppfordres til å slutte

4.
opp om frihetskampen. Chang-Kai-Sjek og statspartiet har riktignok med stor energi forsøkt å rydde opp i dette og har nådd ganske betydelige resultater, men området er for stort og Chungkingregjeringens maktmidler er begrenset til at det har vært mulig å gjennomføre dette helt ut. Til dette kommer at Chang-Kai-Sjek følger sin egen krasse innenriks-politikk som ofte bringer ham i konflikt med brede kretser i den store kinesiske befolkning. Dette er så neget mer uheldig som de kretser den kinesiske statssjef på denne måte kommer i motsetningsforhold til tilhører de beste demokratiske krefter som under hele krigen har vært de egentlige bærere av Kinas frihetskamp.

På enkelte kinesiske hold har det vært uttalt en sterkt risnøye med de allierte på grunn av deres mangelfulle hjelp. Denne kritikken er imidlertid ikke helt berettiget. Også etter at Burma 1942 ble stengt har britene og amerikanerne sendt så store mengder våpen og andre krigsfornødenheter som det overhodet har vært mulig, og flyruten over Himalaya har idag større kapasitet enn Burmavegen noengang har hatt. Situasjonen i Kina er imidlertid ytterst ustabil, og en kan derfor ikke vente at de allierte vil resikere en for stor del av sitt krigsmateriell før forholdene er mer avklart.

Milagen over de alliertes mangelfulle hjelp har mere en politisk enn en reell bakgrunn. Det fins i Chungkingkretser og også hos Chang-Kai-Sjek en utpreget anti-europeisk og til en viss grad kinesisk og imperialistisk tendens. Dette er igjen endel av det politiske preg som i det hele tilsvarer den kinesiske regjeringen som ikke bygger på et demokratisk grunnlag, men kaller seg "en oppdragende regjering" og en en slags militærdiktatur. Man finner i disse kretsene fremdeles sterke innslag av feudalisme, forbunnet med andre og mer moderne former for anti-demokratiske tendenser. Både på amerikansk, engelsk og russisk hold har en gjort oppmerksom på visse farer for en fascistisk utglidning blandt Chang-Kai-Sjeks folk. Mest typisk finner man dette hos krigsministeren. Etter den kinesiske borgerkrigen merket man en voksende japansk-tysk innflytelse i Kuomintang som etter Sun-Yan-Sens død opphørte å være et sosial-midkelt frantidsparti. Selv idag kan man innen ledende Chungkingkretser finne pro-japanske og pro-nazistiske tendenser. All opposisjon blir slått ned med barbarisk grusonhet av det kinesiske Gestapo hvis sjef Tai-Li har fått en tysk utdannelse.

Dette forhold kommer klart til uttrykk i holdningen til Kinas kommunistiske armeer. Motsetningsforholdet her går helt tilbake til den kinesiske borgerkrigen, og det har mer enn noe annet sviktet Kinas kamp. Den "kommunistiske" 18. armegruppe som støtter seg til de frie områdene mellom Hoanghos og Jangtses øvre løp, omfatter Kinas beste og mest effektive styrker som mere enn noen andre har bidratt til å holde japanerne i sjakk og organisere partisankrigen. Ikke desto mindre har Chang-Kai-Sjek holdt gående "2 frontskrig" med stadige felttog også mot "kommunistene". I slutten av juli førte den alvorlige militære situasjon og et kraftig press fra de allierte til en overenskomst mellom Chang-Kai-Sjek og kommunistene. I denne overenskomsten ble bl.a. det kommunistiske parti anerkjent. Meget tyder på at dette blir ledsaget av en alminnelig politisk opprensning og omorganisering som kan komme til å gi kampen mot japanerne ny kraft og skape forutsetningene for et snart denokratisk Kina etter krigen - noe en av og til har tvilt på skulle lykkes.

Det er imidlertid på det rene at de politiske komplikasjoner som stadig har oppstått i det frie Kina, er overgangsfenomener, og en har hele tiden kunnet være overbevist om at den bevisste frihetsånd som er blitt utkrysst i års bitre kamper i det lange løp ville seire over alle de tendenser som bunner i en svunnen tids indre motsetninger. (I det vesentlige etter Håndslag)

v v v

Verdens største fentekolonne.

Begrepet "fentekolonne" er under den annen verdenskrig blitt alminnelig kjent og inngår idag i den alminnelige bevissthet blant de vanlige militære termer. Alle vet hvordan disse "fentekolonnister" i mange allierte land muliggjorde eller framkynnet tyskernes seire gjennom sin forredderske virksomhet. En behöver da heller ikke å være

5.
strateg for å skjonne hvilke skjebnesvangre følger det i en gitt situasjon kan få når en større eller mindre feindtlig innstilt gruppe opererer i ryggen på en kjempende armé, særlig når denne gruppe kjenner landet og dets vitale og sårbare punkter.

Total mobiliseringen i Tyskland og finkjemmingen på arbeidsplassene er frantyunget av landets sviktende krigsproduksjon og den fatale situasjon ved frontene. For å oppveie den tapte arbeidskraft har det vært nødvendig for tyskerne i stadig stigende utstrekning.

Å føre utenlandske arbeidere og krigsfanger til Tyskland, og idag regner en med at omkring 14 millioner utlendinger arbeider i Tyskland, således utgjør 50 % av den tyske rustningsindustriens arbeidere av utlendinger.

Silente Tyskland seiret var denne metoden forholdsvis ufarlig, men i disse motgangens dager er det store antall utlendinger innen de tyske grenser blitt en av de største indre farer som truer Tyskland - kanskje den aller største. Selvsagt utgjør ikke disse 14 millioner noen ensartet og organisert masse. Men en stor del av dem er fagarbeidere som i sine hjemland gjennom fagorganisasjon har vært bærerne i kampen for folkestyre. Det er fra disse den største fare truer, og det er disse som i en gitt situasjon vil være de selvskrevne førere i en massareisning mot naziundertrykkerne.

Den allierte overkommando har i disse dager oppfordret alle utenlandske arbeidere i Tyskland å forlate fabrikkene å gå i dekning. De av arbeiderne som har fått utdelt våpen, har fått ordre til å gjøre aktiv motstand. At dette vil bety en ny og fryktelig påkjennning for den på forhånd medtattne tyske krigsmaskin er utvilsomt.

v v v

Krigsalmanakk.Uken 20.-26. september.

20:2. britiske arme har oppnådd kontakt med de luftbårne tropper ved Nijmegen. Düren nordøst for Aachen ligger under alliert artilleriild.

Russisk storoffensiv åpnet i Balticum. 2800 bebodde steder befridd på 4 dager. Det sterke trafikk-knutepunktet Walk i Estland er inntatt etter 80 km. framrykking på 2 dager.

De russiske våpenhvilebetingelser overfor Finnland karakteriseres av Times som milde.

Det danske politi er avvebnet. 1700 mann arrestert og sendt til Tyskland. Danmarks Frihetsråd proklamerer 48 timers generalstreik som protest.

21: Britiske styrker satt over Rhinen(Waal) ved Nijmegen. Tyskerne ble forhindret i å spreng den 3 km. lange pontongbru av hollandske patrioter. - Ringen om Aachen nesten sluttet. Sprengninger fra byen kan høres. Tyskerne synes å velge "den svide jords taktikk".

Russerne befridd store deler av Estland. Ytterligere 60 km. framrykking mot Tallinn.

Goterlinjens østlige støttepunkt -Rinini - tatt.

Prins Karl valgt til regent i Belgia til kong Leopold vender tilbake fra krigsfangenskapet i Tyskland.

22: Britiske panserstridskrefter og de flybårne tropper møter hårdnakket motstand under framrykkingen mot Arnhem. Tyskerne gjør fortvilte anstrengelser for å hindre luftlandetroppene å forsyne seg med den 2. britiske arme. Britene ved Arnhem og russerne ved Varsjava står like langt fra Berlin - ca. 500 km.

Ytterligere russisk framgang i Randstatene. 70 km. fra Tallinn. Russerne og rumenerne rykker fram i Transsylvania og står 30 km. fra den ungarske grense.

Den belgiske statsminister Pierlot inngitt sin avskjedsansökning. Finnes det maktpåliggende at en framtredende personlighet innen motstandsrorsla overtar statsministerembete.

Amerikanske flyangrep mot Filippinenes hovedstad - Manila. 11 japanske skip senket. Antakelig ytterligere 26, og 205 fly ødelagt derav 105 i luftkamp.

23: Voldsomme kamper i Holland. Tyske motangrep langs hele fronten fra den sveitsiske til den hollandske grense.

Tallinn erobret. Russerne inntatt det viktige trafikk-knutepunktet Arad i Rumenien og står 10 km. fra den ungarske grense. Budapest utsatt for gjentatte kraftige tyske flyangrep. Fredsdemonstrasjoner i en rekke ungarske byer.

Man anslår Gestapos samlede styrker til 75000 mann, dessuten 50000 SS-polititropper.

24: Nye store styrker luftbare tropper landsatt i Arnheim-omkorridor fra den hollandske grensen over Eindhoven og Nijmegen i retning Arnheimrådet for en kortere tid avskåret av tyskerne. - 1. amerikanske arme inntatt Stolberg ved Aachen. Kostbare og mislykkede tyske forsök på å stanse den 1., den 3. amerikanske armes sikre og jevne framgang. - En stor del av det tyske folksaboterer ordren om å flykte for den allierte framrykking. I en landsby ved grensen var 800 av 1800 innbyggere tilbake.

Russerne inntatt havnebyen Pärnu ved Riga-bukta etter 80 km framrykking på 24 timer. 11 tyske båter senket under evakueringsforsök fra Tallinn.

Sverige stenger sine havner for tyske fartøyer fra 26. Finnene angriper tyskerne i Nord-Finnland. Suomussalmi delvi på finske hender. 25 km. framrykking siden igår. Representanter for 5 finske partier overrekker tyskerne skarp protest p.g.a. overgrepene mot det danske politi.

25: Britiske tanks gått over den tyske grense på 2 steder ved Nijmegen og står 10 km. på tysk jord. Britiske tropper gått over Lech, (Rhinens andre arm) og har forent seg med luftlandetroppene i Arnhem. Den allierte overkommando oppfordrer de utenlandske arbeidere i Tyskland til å forlate arbeidet og gå i dekning. Enkelte steder hvor arbeiderne er blitt forsynt med våpen skal det gjøres åpen motstand. Ved trafikk-knutepunktet Arad i det vestlige Rumenien har russiske og rumenske tropper gått over den ungarske grense. - For første gang på 3 år kan den russiske flåte gå ut i Østersjøen.

Nytt amerikansk flyangrep mot Manila. 29. japanske skip senket. 200 fly ødelagt eller skadet. - Amerikanske ubåter har på 7 uker senket 90 japanske skip. 3 amerikanske ubåter gikk tapt.

26:2. britisk arme har forsterket og utvidet kilen inn i Nederland. Forsyninger kommer fram kontinuerlig til tross for tyske SS-tropper har klart å bryte kilen flere ganger. Slaget ved Arnhem raser med samme voldsonhet og det er fremdeles uklart hvem som behersker selve bruovergangene over Leck. - Tyskerne setter alt inn på å tilintetgjøre fallskjermtruppene, det har således satt inn jagerfly i større målestokk for første gang på lenge. - Det er små forandringer på de andre frontavsnitt langs den tyske grense. Amerikansk artilleri bombarderer de tyske stillinger mellom Aachen og Köln, og i går bombarderte 1200 tunge amerikanske bombefly Frankfurt, Ludwigshafen og Koblenz.

I Randstatene er Baltischport erobret, og all organisert motstand i Estland er opphört. Tyskerne har satt inn tre nye divisjoner for å demme opp mot russernes framtrengen mot Riga.

I Italia har den 8. arme rykket over den historisk berømte elva Rubicon og opprettet flere bruhoder på nordsiden. - En konvoy bestående av 5 tyske skip er senket i Egeerhavet.

Den britiske regjering har lagt fram et omfattende forslag til sosial forsikring som skal settes ut i livet etter krigen. Forslaget følger i hovedsaken Beveridge-planen og er beregnet til å koste 650 millioner pund det første året. Omkostningene skal dekkes dels av alle personer som er i arbeid, dels av arbeidsgiverne og dels av staten.

V V V

SEND AVISEN VIDERE. DEN TILHØRER DET NORSKE FOLK.

K R I G O G F R E D

11. oktober 1944.

I sin siste tale uttalte Churchill at de allierte var forberedt på at de nazistiske krigsforbryterorganisasjoner ville begynne en partisan-krig etter at den tyske hær var nedkjempet. Omrent samtidig opplyste Eden at man satt inne med opplysninger om at nazistene forberedte seg på "overvinstre" under den allierte okkupasjon. Himlers eget organ "Das schwarze Kommando" har tatt opp temaet og redegjør temmelig åpenhjertig for hva som vil skje når de allierte trenger inn i Tyskland. Avisen forutsier en partisankrig som skal bli langt frykteligere enn den tyskerne selv har måttet utkjempet i Russland, på Balkan og i Frankrike. Tyskerne skal gå under jorden og hver eneste by og landsby skal forvandles til en festning. Særlige organisasjoner har fått til oppdrag å ta seg av slike personer som fra de tyske nazisters synspunkt opptrer som quislinger. Hver eneste tysker som drister seg til å samarbeide med fienden, kan være sikker på døden. "Ingen skal gjøre okkupasjonsmakten en tjeneste, for det skal bli hans siste handling i livet. Ingen maskin skal arbeide for fienden, ingen kabel skal befjordre deres telegrammer, ingen fabrikk skal være igang for deres regning, intet lokomotiv skal gå for deres skyld. Ingen emigrant skal komme hjem og leke regjering. Man kan ikke stille et helt folk opp mot muren på en eneste dag eller deportere millioner og etter millioner på en gang". - I forbifarten kan man jo peke på at nazistene ved disse opplysninger ~~hållkaster~~ den tyske propagandas forsikringer om at frontene kommer til å holde og at sluttseieren nå er sikrere enn noensinne.

Det er ingen grunn til å tvile på at tyskerne ved en slik politikk vil kunne volge okkupasjonsmakten mange vanskeligheter og ubehageligheter for de er i besiddelse både av organisasjonstalent og den desperasjon som skapes i bevisstheten om at det eneste man har å gjøre, er å selge livet så dyrt som mulig. Mengder av oppfanatiserte nazister kommer til å kjempe som vanvittige, ungdommer som er oppdradd i Hitlers dödskultus, kommer til å stupe med Führerens navn på leppene.

Ingen kan være blind for at en slik utvikling av begivenhetene kan komme til å prege sluttkampen også i vårt land. Slik som den militære situasjon har utviklet seg i de siste måneder, er det lite sannsynlig at det blir noen alliert landstigning av format i Norge. Heller ikke kan en regne med at tyskerne vil oppgi vårt land frivillig, selv om dette ut fra et rent militært synspunkt ville være det eneste riktige. Det er derfor sannsynlig at vårt land vil være okkupert av tyskerne helt til slutt. Når den organiserte motstand i Tyskland bryter sammen og partisankrig begynner, er det all grunn til å tro at det samme vil skje her. Soldatene og de flesste officerer i Wehrmacht kommer sannsynligvis til å nedlegge våpen, mens Gestapo, SS og de norske legionærer og hirdformasjoner kommer antagelig til å selge sitt liv så dyrt som mulig. Og i de norske skoger og fjell kan de bli brysomme nok.

Vi kan ikke uten videre gå ut fra at våre allierte har styrker disponible til å sette inn i vårt land i samme øyeblikk Tyskland bryter sammen militært. Heller ikke kan vi regne med at de kan sende forsyninger til landet før forholdene er blitt stabile og partisanstyrkene i det vesentlige nedkjempet. Tiden mellom Tysklands militære sammenbrudd og nedkjempelsen av de nazistiske desperados vil derfor etter all sannsynlighet bli den farligste og vanskeligste vi har opplevet under krigen. Lovløsheten vil herske i store deler av landet og forsyningsvesen og transportvesen vil bryte sammen. Dette er ikke skrekkbilleder, men en mulighet vi er nødt til å regne med.